

SUG'URTA FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISH HAMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI

Muxammadiyeva Muxayyo

O'zbekiston Respublikasi Bank va moliya akademiyasi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10152985>

Annotatsiya: Ushbu maqolada sug'urta faoliyatini raqamlashtirish hamda raqamli texnologiyalarni qo'llashning asosiy yo'nalishlari va xususiyatlari taxlil qilinadi.

Tayanch so'z va iboralar: Sug'urta, sug'urta faoliyati, raqamli sug'urta, sug'urta texnologiyalari, raqamlashtirish.

Asosan raqamli sug'urta - bu raqamli texnologiyalar orqali sug'urta himoyasiga bo'lgan an'anaviy yoki o'ziga xos (raqamlashtirish natijasida hosil bo'lgan) ehtiyojni qondirish usulidir. XX-XXI asr boshlarida avtomatlashtirilgan va kompyuterlashtirilgan ishlab chiqarish usullarini joriy etish natijasida ishlab chiqarish hajmining o'sishi sodir bo'ldi.

Sug'urta faoliyatini tashkil etish bilan bog'liq qator texnologik o'zgarishlar ro'y berdi. O'zining butun tarixi davomida sug'urta bir necha fundamental texnologik yangiliklarni boshidan o'tkazdi, xususan, zamonaviy sug'urta biznesining asosiga aylangan aktuar hisobkitoblarni joriy etish, ommaviy sug'urta uchun asos yaratgan sug'urta agentlari mehnatidan foydalanish, sug'urta sohasida ko'plab biznes jarayonlarini amalga oshirishda soddalashtirgan kompyuterlardan foydalanish va boshqalar. Tarqoq ma'lumotlar bazalaridan foydalanish va potensial sug'urtalanuvchilar hamda sug'urta obyektlari to'g'risidagi ma'lumotlarning mavjudligi sug'urta sohasidagi texnologik tuzilmaning o'zgarishi va yangi sug'urta xizmatlarining shakllanishini ham belgilab berdi.

Iqtisodiyotdagi raqamli sug'urtani o'rni va rolini aniqlashdan oldin raqamli sug'urta tushunchasining nazariy asoslarini ko'rib chiqish maqsadga muvofiq va u ikkita yondashuvga asoslanadi. Birinchidan, raqamli sug'urta mijozlarda sug'urta manfaatlari mavjudligi va ularni raqamli texnologiyalar orqali qondirish bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlarni ifodalaydi. Boshqacha qilib aytganda, raqamli sug'urta sug'urta qoplamasini amalga oshirishning raqamli usuli hisoblanadi.

Ikkinchidan, rivojlanayotgan raqamli iqtisodiyotda raqamli texnologiyalarning faol rivojlanishi yangi risklarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda, shu jumladan kiber risklar, shuningdek, ilmiy tadqiqotlar jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan boshqa risklar.

Raqamli iqtisodiyot risklarining bir qismi sug'urta mexanizmlarini qo'llash orqali minimallashtiriladi. Shu sababli raqamli sug'urta sug'urta qildiruvchilarning asosan raqamli iqtisodiyot muhitida yuzaga keladigan va texnologik uskunalardan foydalanishda hamroh bo'ladigan tasodifiy noxush hodisalar natijasida yuzaga keladigan aniq sug'urta qoplamasiga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish usuli sifatida tushuniladi, bu iqtisodiy munosabatlarni amalga oshirish uchun moddiy asos hisoblanadi. Ilgari ushbu sug'urta xizmatlari elektron tijorat sug'urtasi, kiber xatarlarni sug'urtalash, elektron va kompyuter jinoyatlaridan sug'urta deb nomlangan, biroq endilikda raqamli sug'urta, raqamli sug'urta himoyasiga bo'lgan an'anaviy yoki o'ziga xos (raqamlashtirish natijasida hosil bo'lgan) ehtiyojni qondirish usuli sifatida ularni birlashtirish imkoniyatiga ega.

Shu bilan birga, sug'urta kompaniyalari tomonidan raqamli texnologiyalardan foydalangan holda sug'urta faoliyatini amalga oshirishni biz sug'urta bozorini raqamlashtirish, deb

ta'riflaymiz. Internetlashtirish sug'urta bozorini raqamlashtirish yo'nalishi sifatida sug'urta kompaniyasining ish jarayonlarida internetdan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Hozirgi vaqtda internet sug'urta atamasi keng tarqalgan bo'lib, u tor ma'noga ega va sug'urta xizmatlarini internet orqali sotishni nazarda tutadi.

Sug'urta bozorini raqamlashtirishning bir qator asosiy yo'nalishlari mavjud bo'lib, ular raqamli iqtisodiyotning allaqachon o'rnatilgan terminologiyasi doirasida sug'urta faoliyatini internetlashtirish, raqamlashtirish va yakallashtirish sifatida tavsiflanishi mumkin, ularning xususiyatlari quyidagi jadvalda keltirilgan.

Sug'urta faoliyatini internetlashtirish sug'urta kompaniyalarida quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

- sug'urta xizmatlarini internet orqali sotish;
- sug'urta da'volarini internet orqali qondirish;
- internet orqali sug'urta qildiruvchilar to'g'risida ma'lumot to'plash

Xo'jalik yurituvchi subyektlar, korxonalar va hukumat tomonidan internetdan tobora ko'proq foydalanish sug'urta bozorining yangi segmentlari paydo bo'lishiga olib keladi, masalan, kiber risklarni sug'urtalash, internet obyektlarini sug'urtalash va boshqalar. Bu jarayonlar to'laligicha raqamli sug'urtaga taalluqli va sug'urta biznesining internetlashtirilishiga hech qanday aloqasi yo'q. Shunday qilib, sug'urta bozorini internetlashtirishni rivojlantirishga hissa qo'shadigan omillar quyidagilardan iborat:

- internet foydalanuvchilari va onlayn savdo operatsiyalari bilan shug'ullanadigan shaxslar sonining ko'payishi;
- O'zbekistonda sug'urta bozorida internet savdoning past darajadagi bazasi;
- sug'urta xizmatlarini xususiylashtirish, ularga taklif qilish va zararlarni qoplashga qaratilgan sug'urta qildiruvchilar tomonidan Big Dat texnologiyalaridan faolroq foydalanish.

Sug'urta faoliyatini internet sug'urtani rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar esa quyidagilardir:

- onlayn sug'urta operatsiyalarining kiber jinoyatchilikka ta'sir qilishi;
- O'zbekiston hududini yuqori sifatli internet bilan to'liq qamrab olishdagi muammolar;
- aholining sug'urta madaniyati va sug'urta kompaniyalariga bo'lgan ishonchning pastligi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda sug'urta bozorining rivojlanishi tobora raqamli iqtisodiyotning sug'urta texnologiyasiga ta'sir ko'rsatadigan, ammo uning iqtisodiy mohiyatini o'zgartirmaydigan yangi texnologiyalarni joriy etishga bog'liq bo'lib bormoqda. Raqamli texnologiyalarni sug'urta faoliyatida qo'llash natijasida:

- sug'urta faoliyati samaradorligi va rentabelligi oshadi;
- o'zaro va tijorat sug'urtasining yaqinlashuvi (P2P sug'urtasi) amalga oshadi;
- sug'urta sohasidagi mehnat bozori o'zgaradi, ya'ni ba'zi sug'urta agentlari, soha mutaxassislarini avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va robotlar bilan almashtirish sodir bo'ladi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasining –Sug'urta faoliyati to'g'risidagi Qonuni. 2002 yil 28 may (o'zgartirish va qo'shimchalar bilan).
2. Drucker, P.F. Management: tasks, responsibilities, practices, Transaction Publishers, New Brunswick, N.J.; London.2007

3. Jask Kinder, Jr.Garry Kinder –Secrets of Successful Insurance Sales|| ma'lumotlari.
4. Seth Kravitz, Lev Barinskiy, Matt Wilson –Mastering Insurance Marketing|| UK, 2010. 7-8 pg.
5. Грачев А.В. Основы финансовой устойчивости предприятия // Финансовый менеджмент. – М.: 2003. №4.
6. Umarov S.A. Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida O'zbekistonda sug'urta faoliyati rivojlanishini boshqarish. Iqt.f.d.diss. – T.: 2012.
7. Abduraxmonov I.X. Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. O'quv qo'llanma. – T.: Iqtisod-Moliya, 2018. 378-b.
8. <http://www.Studme.ord> internet sayti ma'lumotlari
9. <http://www.raexpert.ru> ma'lumotlari

INNOVATIVE
ACADEMY